

ATR OKUPACIJA IR ANEKSIJA

IŠ RUSIJOS IMPERATORĖS JEKATERINOS II 1794 10 30 VARDINIO ĮSAKO GENERALGUBERNATORIUI NIKOLAJUI REPNINUI

Mes ne kaip nugalėtoja, uždedanti jungą ginklu nugalėtoms tautoms, bet kaip tvirtai savo gailėstingumą įgyvendinanti monarchė, dovanojame visiems tos žemės gyventojams malonę ir atlaidumą, ir teikiame, kad jie pajustų paguodą po jiems tekusios priespaudos, ir kad įsiviešpatautų ten tvarka, ramybė ir saugumas. [...] O tikresniam mūsų valdžios toje žemėje įsivyravimui [reikia] visiems gyventojams primygtinai įteigti patikinimą, kad mus pasiekiančioms aimanomams nuraminti, jų laimei ir gerovei, o taip pat pasitikėjimui mūsų sienomis ir Lietuvoje esančia Rusijos kariuomene, mes maloningiausiai teikiame priimti visų Lietuvoje gyvenančių luomų priesaiką, kaip jų amžiną ištikimybę mūsų sostui, taip ir beribį paklusnumą mūsų pastatyta jiems valdžiai.

Sigitas Jegelevičius, „Aneksuotos Lietuvos valdymas Rusijos imperijoje“, in: *Lietuvos vidaus reikalų istorija*. Vilnius: LR Vidaus reikalų ministerija, 2008, p. 125.

IŠ LIETUVOS GENERALGUBERNATORIAUS N. REPNINO MANIFESTO

Jos Didenybės Visos Rusijos imperatorės nenugalimos pajėgos, aukščiausiaja valia mano vadovavimui pavestos, visur įveikę ir sunaikinę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos vidaus priešus, jos švenčiausiaja globa nuramino [žmones] šioje žemėje nuo siaubo ir sąmyšio, kur siautulio dvasia vyravo virš visko, kas gerbtina, kur Tėvynės išdavikai, užgrobę valdžios galimybes, paneigę civilinių ir politinių įstatymų ryšį, su nežmonišku žiaurumu liejo savo tėvynainių kraują.

Sigitas Jegelevičius, „Aneksuotos Lietuvos valdymas Rusijos imperijoje“, in: *Lietuvos vidaus reikalų istorija*. Vilnius: LR Vidaus reikalų ministerija, 2008, p. 125–126.

IŠ LIETUVOS GENERALGUBERNATORIAUS N. REPNINO MANIFESTO

Skelbiu, kas toliau parašyta: Visiems ir kiekvienam yra žinoma iš mano manifesto turinio, paskelbto viešai šių metų gruodžio 17 dieną, jog laisvas kiekvienos tikybos išpažinimas ir visa nuosavybė ir privilegijos, kurios pagal Lenkijos valstybės taisykles kam priklauso, paliekama visiems visų luomų Lietuvos didžiosios kunigaikštystės ribose gyvenantiems, kurie priesaika yra patvirtinę ištikimybę jos imperatoriškosios didenybės sostui ir visišką klusnumą jos skirtajai vyresnybei. Jos imperatoriškosios didenybės aukščiausiaja valia daromą nutarimą žmonių ir turto saugumui ir visų laimei bei gerovei užtikrinti, kaip skirtasis šiai žemei generalgubernatorius, visiems ir kiekvienam skelbiu:

1. Kad greičiau ir patogiau būtų prieinamas visiems teisingumas ir gerovė ir todėl įsigalėtų tvarka, Lietuvos didžioji kunigaikštystė dalijama į 3 dalis, kurių valdžios vietovės yra Vilniuje, Gardine ir Kaune. [...]

2. Visose trijose dalyse vykdomosios valdžios laikytojais, man vadovaujant, skiriami tų vietovių jos imperatoriškosios didenybės kariuomenės korpusų vadai, kurių kiekvienas, priėmęs savo žinion ir apsaugai visus pavietus, kurie sudaro jo dalį, paves juos ypatingajai globai ponams pulkų vadams arba jų skirtiems štabų karininkams, kurie turės pareikalauti iš bajorijos miestų ir kaimų bendruomenių komisiarių, ir, turėdami juos prie generalinių būstinių, panaudos juos, skirstant ir vykdant įvairias žemės prievoles, o šie, dėl atlyginimo už viską, kas nuo žemės pristatoma,

apie ką 9-me manifesto straipsnyje paminėta, turės vesti savo sąskaitas su tam tikra komisija, kuri steigama Gardine.

3. Lietuvos gyventojams sutvarkyti viduje, jų savitarpiai teismui ir byloms spręsti bei didesnei jų

ramybei įgyvendinti steigiama, man pirmininkaujant, Gardine, kaip vietovėje, kuri ateityje numatoma mano vyriausiąja būstine, Aukščiausioji valdyba, kuri jungs keturis skyrius, būtent: išdo, baudžiamąjį, civilinį ir ekonominį. Viršininkai gi tų skyrių ir kartu valdybos nariai yra: 1-ojo — pulkininkas Ivanas Trizelis, 2-ojo — brigadierius Ivanas Rusanovas, 3-iojo — kiemo tarėjas Nikolajus Volkovas ir 4-ojo — premjeras-majoras Litkė, kuriems pagelbėti bus skiriami iš vietinių gyventojų, politiškai aiškių, ištikimų, stropių, — ekspeditoriai, kurie gaus algos po 600 rub. metams ir bus sulyginti su palatų arba kolegijų tarėjais. [...]

5. Jos imperatoriškoji didenybė maloniai suteikia lietuviams gyventojams laisvę teisti ir spręsti bylas jos imperatoriškosios didenybės vardu ir valdžia, jų senovės įstatymais, pavedant tatai teisėjams, kurie yra išrinkti iš jų pačių tarpo, kurie prieš nelemtąją suirutę Lenkijoje posėdžiavo jų teismuose arba šiuo metu turės garbės būti paskirti šioms pareigoms pagal jų tvarką, todėl jos imperatoriškoji didenybė teikiasi palikti apskrityse žemės ir pilies teismus, o miestuose rotušes ir magistratus, kurie bus Lietuvos tribunolo, kaip aukščiausiojo žemės teismo, vadovybėje, ir leidžia jiems teisti ir spręsti bylas jos vardu ir valdžia pagal tvarką, kuri buvo Lenkijos valstybėje ligi gegužės 3-iosios konstitucijos, o tie, kas bus nepatenkintas šių teismų sprendimais, gali duoti apeliaciją civilinėse ginčo bylose Lietuvos tribunolui, kuris numatomas kuo anksčiau įsteigti ir kuriam bus paskirtas prokuroras iš to paties tribunolo, kaip aukščiausiojo žemės teismo. [...] Bet jos imperatoriškosios didenybės įstatymų, suteiktų Rusijai, malone, čia skelbiama ir turi būti būtinai vykdoma, jog kankinimai ir žiaurios kūno bausmės ir mirties bausmė yra nežinomos tautų, kurios yra jos valdomos, ir jos yra visiškai panaikintos, tad tvirčiausiai nustatoma, kad jokia teismo įstaiga nedrįstų, kaip anksčiau pasakyta, šios rūšies baudžiamųjų bylų savo įsakymu arba nuosprendžiu vykdyti nei bet kurioje jų, ieškant ar siekiant teisybės, naudoti kankinimų ar panašių žiaurių kūno bausmių, bet turi visuose šiuose veiksmuose pasiekti teisybę pašaliečių parodymais, kurie išaiškins bylą; trumpais patarimais, kurių teisėjai suteiks teisiamiesiems, ir, jei būtų reikalas, paves dvasininkams švelniais pokalbiais Dievo žodžiu ir pačia, pagaliau, priesaika, paveikti teisiamuosius, kad prisipažintų, bet kur vis dėlto išryškės visai aiškūs įrodymai, ten jau teisiamojai prisipažinimas ne tiek bus reikalingas, jei jis atkakliai ir nenorėtų prisipažinti. [...]

8. Jos imperatoriškoji didenybė, priimdama priesaiką iš apgyvendintųjų Lietuvos žemėse totorių kariuomenės, teikėsi man aukščiausiai šventuoju savo žodžiu duoti vilties, jog ne tik tai leis jiems laisvai vykdyti jų tikybos apeigas ir paliks jiems viską, ką jie turi Lietuvoje, bet pageidauja, apsaugojusi jų turtą, dar labiau jį padidinti.